

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-126>

УДК 342.951:351.74

КОРУПЦІЯ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

CORRUPTION IN THE BANKING SECTOR AND ITS CONSEQUENCES FOR ECONOMIC SECURITY

Хаванов Артем В'ячеславович

кандидат економічних наук,

АТ «Державний експортно-імпортний банк України»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9755-3420>**Khavanov Artem**

JSC "The State Export-Import Bank of Ukraine"

Корупція в банківському секторі є значною загрозою для економічної безпеки держави, підриваючи довіру до фінансових інституцій, викликаючи фінансову нестабільність та збільшуючи ризики для здійснення міжнародних операцій. У статті розглянуто основні форми корупції, включаючи хабарництво, зловживання службовим становищем, відмивання грошей та шахрайство, а також причини їх поширення, такі як слабкість інституційного середовища та недостатній контроль з боку регуляторів. Досліджено наслідки корупції для економіки, запропоновано заходи щодо зниження рівня корупції: зміцнення інституційного середовища, посилення контролю регуляторів, впровадження сучасних технологій, підвищення фінансової грамотності та розвиток міжнародного співробітництва. Стаття наголошує на необхідності комплексного підходу та взаємодії різних суб'єктів для ефективної боротьби з корупцією та забезпечення економічної безпеки.

Ключові слова: корупція, банківський сектор, економічна безпека, фінансові інститути, регуляторний контроль, відмивання грошей, хабарництво, інституційне середовище.

Corruption in the banking sector represents a significant threat to the economic security of a state, undermining trust in financial institutions, causing financial instability, and increasing risks in international operations. This article examines the primary forms of corruption, including bribery, abuse of office, money laundering, and fraud, as well as the underlying causes of their prevalence, such as institutional weaknesses and insufficient regulatory oversight. The study explores the consequences of banking sector corruption on the economy and proposes measures to reduce corruption levels: strengthening the institutional environment, enhancing regulatory control, implementing modern technologies, improving financial literacy, and fostering international cooperation. The necessity for a comprehensive approach and the interaction of various stakeholders is emphasized to effectively combat corruption and ensure economic security. Corruption in the banking sector can take various forms, including bribery, abuse of power, money laundering, and fraud. One of the primary causes is the weakness of the institutional environment, insufficient regulatory oversight, and a low level of transparency in financial operations. The consequences of corruption in the banking sector are far-reaching. Corruption leads to a decrease in trust in financial institutions, resulting in deposit outflows and reduced investment activity. Financial instability is another consequence, caused by mismanagement of banking assets and liabilities. Additionally, corruption increases the risks associated with international financial operations, potentially leading to sanctions and restrictions imposed by other states. This weakens state control over the economy, making it difficult to implement effective economic policies. To combat corruption in the banking sector, comprehensive measures are necessary. Strengthening the institutional environment and enhancing regulatory control are critical. This involves creating clear and transparent procedures to regulate banking activities and establishing a robust system of accountability and responsibility. The implementation of modern technologies can significantly increase the transparency of financial operations and reduce corruption risks. Blockchain technologies, artificial intelligence, and automated data analysis systems improve control over financial flows and reduce opportunities for abuse. Raising the level of financial literacy among the population and corporate culture within banking institutions is also essential. Financially literate citizens and bank employees better understand the risks and consequences of corruption, contributing to a sustainable anti-corruption culture. Educational programs and training aimed at enhancing knowledge and skills in financial security are vital. Developing international cooperation and sharing experiences in combating corruption is equally important. Integrating international standards and best practices into national legislative and regulatory systems enhances the effectiveness of anti-corruption measures. Cooperation with international financial organizations and participation in global anti-corruption initiatives facilitates the exchange of experiences and resources to combat corruption effectively.

Key words: corruption, banking sector, economic security, financial institutions, regulatory oversight, money laundering, bribery, institutional environment.

Постановка проблеми. Корупція в банківському секторі є однією з найсерйозніших загроз для економічної безпеки держави. В умовах глобалізації та інтеграції світових фінансових ринків банківський сектор стає ключовим елементом економічної системи, від стабільності та прозорості якого залежить розвиток економіки загалом. Корупція у цій сфері здатна не лише підірвати довіру до банківських установ, а й спричинити фінансову нестабільність, кризи, а також ослаблення державного контролю над економікою. Таким чином, дослідження даної проблеми має не лише теоретичне, а й практичне значення для розробки ефективних стратегій боротьби з корупцією та забезпечення економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у теоретичне дослідження впливу антикорупційних заходів на забезпечення економічної безпеки держави зробили вітчизняні та іноземні вчені, зокрема: Кубатко О., Літвінова Ю., Литвиненко Д., Лопатовська О., Мельник, С., Нікольчук Ю., Півень В., Ставерська В., Франчук В., Харченко Д. Однак, взаємозв'язок антикорупційної діяльності та економічної безпеки потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є аналіз проявів корупції у банківському секторі, виявлення причин, що їх зумовлюють та наслідків для економічної безпеки та розробка рекомендацій щодо мінімізації ризиків які несе це явище.

Виклад основного матеріалу дослідження. Корупція в банківському секторі є серйозною проблемою, яка має руйнівний вплив на економіку та фінансову систему. Вона проявляється через різні форми та механізми, такі як хабарництво, зловживання службовим становищем, відмивання грошей та шахрайство. Кожна з цих форм має свої особливості та наслідки, які завдають шкоди не лише банкам та їх клієнтам, а й суспільству в цілому.

Хабарництво. Хабарництво у банківському секторі є серйозною проблемою, яка часто проявляється через надання хабарів для отримання фінансових переваг чи привілеїв. Такі дії можуть стосуватися надання кредитів на пільгових умовах, схвалення ризикованих позик або надання привілейованого обслуговування клієнтам в обмін на отримання неправомірної вигоди. Наприклад, підприємець може дати хабар, щоб отримати кредит із зниженою процентною ставкою або

з вигіднішими умовами повернення ніж зазвичай пропонується клієнтам.

Крім того, в обмін на отримання неправомірної вигоди, уповноважені банківські працівники можуть ухвалювати рішення про надання кредитів із високою вірогідністю неповернення. Це створює ситуацію, коли банк бере на себе значний ризик, що може призвести до суттєвих фінансових втрат.

Ще однією формою хабарництва є надання привілейованого обслуговування клієнтам. Співробітники банку можуть надавати пріоритетне обслуговування таким клієнтам, наприклад, швидше розглядати їхні заявки або проводити операції з меншою кількістю обов'язкових перевірок.

Такі дії спотворюють конкурентні принципи та можуть призводити до фінансових збитків. Зрештою, це впливає на стабільність банківської системи і може призвести до зниження довіри з боку громадськості. Коли клієнти дізнаються про подібні випадки, їхня впевненість у чесності та прозорості фінансових інститутів знижується, що, в свою чергу, несе довготривалі негативні наслідки для економіки в цілому.

Зловживання службовим становищем. Зловживання службовим становищем насамперед стосується використання працівниками банків специфічних повноважень або доступу до конфіденційної інформації у особистих інтересах. У банківському секторі це може мати різні форми і мати серйозні наслідки як для самого банку, так і для його клієнтів. Наприклад, банківські працівники можуть маніпулювати бухгалтерськими записами для приховування своїх неправомірних дій або для досягнення особистих фінансових цілей (фальсифікація звітів, приховування збитків або створення фіктивних операцій для збільшення власних доходів).

Іншим поширеним прикладом є неправомірна передача конфіденційних даних. Співробітники банку, маючи доступ до чутливої інформації про клієнтів, можуть продавати ці дані третім особам або використовувати їх для власних комерційних цілей [6]. Це не тільки порушує конфіденційність клієнтів, але й ставить під загрозу безпеку їхніх фінансових активів. Такі дії не тільки підривають прозорість та репутацію фінансових інститутів, а й можуть спричинити значні збитки, які позначаються на фінансовій стабільності банку. Окрім того, виявлення подібних зловживань може призводити до юридичних наслідків для залучених у це осіб, в тому числі кримінальні

та адміністративні провадження. Загалом, зловживання службовим становищем у банківському секторі є серйозним порушенням, що вимагає пильного контролю та адекватних заходів з боку регуляторних органів і керівництва банків

Відмивання грошей. Легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом, більш відоме як відмивання грошей, є складним процесом, спрямованим на приховування походження незаконно отриманих коштів за допомогою послуг, які надають фінансові установи. Банки часто стають інструментами в руках злочинців, які використовують складні схеми та транзакції, щоб зробити джерело походження таких коштів невідслідковуваним. Це може включати низку методів, таких як дроблення великих сум грошей на дрібніші транзакції, використання підставних компаній або офшорних рахунків, а також змішування незаконних коштів з легальними доходами [2].

Одним із прикладів може бути використання фіктивних бізнесів, які створюються спеціально для легалізації коштів, отриманих від наркотрафіку, корупції чи інших злочинних діянь. Гроші можуть проходити через низку банківських рахунків і фінансових операцій, щоб замаскувати їхнє справжнє походження. Цей процес може включати купівлю та продаж активів, інвестиції в нерухомість або інші цінності, що ускладнює відстеження таких коштів.

Відмивання грошей є одним із найнебезпечніших видів корупції, оскільки воно сприяє приховуванню злочинних діянь, таких як торгівля наркотиками, контрабанда, тероризм, і підриває законність фінансової системи. Коли злочинці успішно відмивають гроші, вони не тільки уникають покарання за свої дії, але й можуть використовувати ці кошти для подальшої злочинної діяльності. Це створює небезпечне середовище, де злочинність може процвітати, підриваючи економічну стабільність і безпеку суспільства [7].

Фінансові установи, які не вживають достатніх заходів у запобіганні та протидії відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом, втрачають довіру клієнтів і партнерів до фінансової системи в цілому, що має далекосяжні негативні наслідки для економіки країни.

Отже, боротьба з відмиванням грошей є критично важливою для забезпечення прозорості та законності фінансових операцій, захисту економічної стабільності та безпеки суспільства від впливу злочинних угруповань [8].

Шахрайство. Шахрайство у банківському секторі є серйозною проблемою, що включає різноманітні методи обману з метою отримання неправомірної вигоди. Одним із найпоширеніших видів шахрайства є фальсифікація документів. Зловмисники підробляють кредитні заявки, довідки про доходи, ідентифікаційні документи або іншу офіційну документацію, щоб отримати доступ до кредитів, позик або інших банківських послуг. Наприклад, особа може подати недостовірні фінансові документи, що свідчать про високу кредитоспроможність, маючи на меті отримання великого кредиту, який потім не буде повернуто.

Створення фіктивних рахунків або навіть компаній є ще одним поширеним видом шахрайства. Шахраї можуть відкривати банківські рахунки на вигадані імена або на підставних осіб, використовуючи їх для відмивання грошей або проведення незаконних фінансових операцій. Наприклад, злочинна група може створити фіктивну компанію, яка відповідно до документів здійснює абсолютно законну діяльність, але фактично використовується для приховування незаконних доходів або проведення шахрайських транзакцій.

Маніпуляції з цінними паперами також є поширеним видом банківського шахрайства. Зокрема, інсайдерська торгівля, штучне підвищення або зниження цін на акції або інші цінні папери, а також інші методи обману, спрямовані на отримання неправомірної вигоди за рахунок інших учасників ринку. Наприклад, працівник банку, маючи доступ до конфіденційної інформації про майбутнє злиття компаній, може використати цю інформацію для особистої вигоди, купуючи акції до публічного оголошення про злиття.

Такі види шахрайства не тільки обмежують інтереси банку та його клієнтів, але й підривають довіру до фінансової системи в цілому. Внаслідок шахрайських дій банки можуть зазнавати значних фінансових втрат, що позначається на їхній здатності надавати послуги клієнтам. Крім того, клієнти банку, ставши жертвами шахрайства, можуть втратити свої заощадження або інвестиції, що спричиняє значні фінансові збитки та психологічну шкоду.

Для запобігання шахрайству банки впроваджують різноманітні системи контролю та моніторингу, здійснюють регулярні аудити та навчають персонал виявляти та запобігати шахрайським операціям. Однак, незважаючи на всі ці заходи, шахраї постійно вигадують

нові способи обману, що робить боротьбу з шахрайством постійним викликом для фінансових установ.

В цілому, слід зазначити, що однією з основних причин корупції є слабкість інституційного середовища та недостатня ефективність регулювання. Неадекватні законодавчі та організаційні заходи можуть створювати умови для поширення корупції у банківській сфері. Відсутність прозорих процедур, брак відповідальності та підзвітності, а також недостатній контроль з боку державних органів можуть стимулювати корупційні практики серед банківських працівників.

Регулятори відіграють ключову роль у запобіганні корупції, проте недостатні ресурси та повноваження можуть обмежувати їхню здатність до ефективного контролю за діяльністю банків. Неефективна система моніторингу та аудиту фінансових операцій відкриває двері для різних форм корупції, включаючи хабарництво та відмивання грошей.

Складні та непрозорі фінансові схеми можуть ускладнювати виявлення корупційних практик та їх запобігання. Недостатня прозорість у фінансових операціях збільшує ризики для банків та їх клієнтів, оскільки створює можливості для прихованих схем, включаючи відмивання грошей та шахрайство [1].

Загалом, корупція у банківському секторі має серйозні наслідки для економічної безпеки та стійкості фінансової системи. Одним із ключових її наслідків є зниження довіри до фінансових інституцій з боку клієнтів, інвесторів та громадськості. Порушення законності та етичних норм веде до погіршення репутації банків та посилення негативного сприйняття серед споживачів фінансових послуг. Це може призвести до відтоку вкладів, зниження інвестиційної активності та загрози фінансовій стабільності.

Корупційні практики, такі як неефективне управління активами або ризиковані інвестиційні рішення, що мають корупційну складову, можуть призвести до фінансових втрат і навіть банкрутства банків. Недостатня оцінка ризиків та недобросовісні фінансові практики загрожують фінансовій стійкості та можуть спричинити кризові ситуації, що можуть вплинути на всю економіку країни.

Корупція створює додаткові ризики для міжнародних фінансових операцій та інвестицій. Негативний вплив на репутацію та юридичну чистоту банківських угод може призвести до запровадження санкцій та обмежень з боку міжнародних регуляторів та фінансових орга-

нізацій. Це ускладнює доступ до міжнародних фінансових ринків та погіршує інвестиційний клімат для країни [5].

Вона послаблює державний контроль над економікою та фінансовою системою, що загрожує ефективності державної економічної політики та правопорядку. Недостатня прозорість та низький рівень відповідальності сприяють поширенню незаконної діяльності та криміналізації економіки, що підриває інституційні засади та економічну безпеку країни [8].

Для боротьби з корупцією у банківському секторі необхідне застосування комплексних заходів, спрямованих на зміцнення інституційного середовища, підвищення прозорості фінансових операцій та посилення контролю з боку регуляторів.

1. Посилення інституційного середовища. Необхідно розробити та впровадити чіткі та прозорі правила, які регулюватимуть діяльність банків та їх працівників. Створення ефективного системи підзвітності та відповідальності, а також формування культури корпоративної етики та сумлінності відіграють ключову роль у запобіганні корупції.

2. Посилення контролю з боку регуляторів. Регулятори повинні мати достатні ресурси та повноваження для моніторингу та контролю за діяльністю банків. Впровадження сучасних методів аналізу та виявлення підозрілих фінансових операцій дозволяє оперативно реагувати на загрози та запобігати корупційним схемам. Важливим є також проведення регулярних аудитів та перевірок, спрямованих на виявлення порушень та недобросовісних практик.

3. Підвищення рівня загальної фінансової грамотності. Навчання клієнтів та співробітників банківським стандартам, ризиковим сценаріям та принципам етики допомагає знизити рівень вразливості до корупції. Підвищення фінансової грамотності населення та корпоративної культури у банківських установах сприяє формуванню стійкої антикорупційної культури та свідомого ставлення до принципів законності та чесності у фінансових операціях.

4. Впровадження сучасних технологічних рішень. Використання блокчейн-технологій, штучного інтелекту та автоматизованих систем аналізу даних може значно підвищити прозорість фінансових операцій та знизити ризики корупції [4]. Цифровізація банківських послуг сприяє спрощенню та прискоренню процедур, мінімізуючи людський

фактор та знижуючи ймовірність помилок та зловживань [3].

5. *Міжнародне співробітництво*. Міжнародне співробітництво та обмін досвідом у сфері боротьби з корупцією відіграють важливу роль у підвищенні ефективності антикорупційних заходів. Впровадження міжнародних стандартів та кращих практик у національне законодавче та регулююче середовище сприяє зміцненню правової бази та підтримує міжнародну довірливість до фінансових операцій.

Висновок. Корупція в банківському секторі є серйозною загрозою економічній безпеці держави. Щоб ефективно боротися з цим явищем, потрібно розробити комплексні заходи, які включатимуть посилення контролю з боку державних органів, впровадження сучасних технологій та підвищення рівня фінансової грамотності населення.

Системний підхід до боротьби з корупцією у банківському секторі передбачає взаємодію різних суб'єктів, таких як державні органи, фінансові установи, міжнародні організації та громадянське суспільство. Лише спільні зусилля та координація дій можуть призвести до значних результатів у зниженні рівня корупції та зміцненні економічної безпеки.

Важливо проводити подальші дослідження для вивчення прихованих форм корупції та розробки інноваційних підходів до її запобігання. Це включає аналіз нових методів і технологій, що дозволяють ефективніше виявляти та запобігати корупційним проявам у фінансовому секторі.

Додаткові зусилля в напрямку удосконалення нормативно-правової бази та підвищення обізнаності громадськості є ключовими для створення стійких механізмів запобігання корупції в банківській системі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бутенко О. П. Комплаєнс-ризик в інноваційній діяльності підприємства. Конкуреноспроможність та інновації: проблеми науки та практики : Тези доповідей VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 24 листопада 2023 р. Харків : ФОР Лібуркіна Л. М., 2023. С. 144–147. URL: https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/TEZU_2023-2.pdf (дата звернення: 25.06.2024)
2. Дропа Я. Б., Тесля С. М., Піхоцька М. Р. Розвиток системи фінансового моніторингу як складової частини формування ефективного контролю й безпеки в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Випуск 37. С. 35–43.
3. Козловський, С., Горун, С., & Мамашвілі, Л. Підвищення економічної безпеки держави на основі інноваційних та цифрових трансформацій. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-34>
4. Кубатко, О., Харченко, Д., Півень, В., Литвиненко, Д. Роль економічних і цифрових чинників у боротьбі з корупцією. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-19>
5. Мельник, С., Франчук, В. Характеристика забезпечення економічної безпеки в системі підвищення конкурентоспроможності держави. 2023. *Економіка та суспільство*. № 52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-26>
6. Неустоєв Ю. Г. Роль інновацій у забезпеченні економічної безпеки. *Агр-освіт*. 2021. № 7–8. С. 103–108. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/7-8_2021/16.pdf (дата звернення: 25.06.2024)
7. Середа Є., Сокирко О., & Шепиленко В. Фінансовий моніторинг в системі національної безпеки України. *Економіка та суспільство*. 2024. №62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-82>
8. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року. Наказ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613> (дата звернення: 25.06.2024)

REFERENCES:

1. Butenko O. P. (2023) Komplayens-ryzyky v innovatsiyniy diyal'nosti pidpryyem-stva. Konkurentospromozhnist' ta innovatsiyi: problemy nauky ta praktyky : Tezy dopovidey VIII Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi inte-rnet-konferentsiyi, 24 lystopada 2023 m. Kharkiv [Compliance-risks in the innovative activity of the enterprise. Competitiveness and innovations: problems of science and practice: Abstracts of reports of the VIII International Scientific and Practical Internet Conference, November 24, 2023. Kharkiv] (in Ukrainian) : FOP Liburkina L. M. P. 144–147. Available at: https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/TEZU_2023-2.pdf (accessed June 25, 2024)
2. Dropa Ya. B., Teslya S. M., Pikhotska M. R. (2021) Rozvytok systemy finansovoho monitorynhu yak skladovoi chastyny formuvannia efektyvnoho kontroliu y bezpeky v Ukraini [Development of the financial monitoring system as

a component of the formation of effective control and security in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, vol. 37, pp. 35–43. (in Ukrainian)

3. Kozlovskiy S., Gorun S., and Mamashvili L. (2024) Pidvyshchennya ekonomichnoyi bezpeky derzhavy na osnovi innovatsiynykh ta tsyfrovyykh transformatsiy [Increasing the economic security of the state based on innovative and digital transformations]. *Economy and society*, vol. 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-34>

4. Kubatko O., Kharchenko D., Piven V. and Lytvynenko D. (2023) Rol' ekonomichnykh ta tsyfrovyykh chynnykiv u borotbi z koruptsiyeu [The role of economic and digital factors in the fight against corruption]. *Economy and society*, vol. 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-19> (in Ukrainian)

5. Melnyk S. and Franchuk V. (2023) Kharakterystyka zabezpechennya ekonomichnoi bezpeky v systemi pidvyshchennya konkurentospromozhnosti derzhavy. [Characteristics of ensuring economic security in the system of increasing the state's competitiveness]. *Economy and society*, vol. 52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-26> (in Ukrainian)

6. Neustoev Y. G. Rol' innovatsiy u zabezpechenni ekonomichnoyi bezpeky. [The role of innovations in ensuring economic security]. *Ag-dawn*. 2021. No. 7-8. P. 103–108. Available at: http://www.agrosvit.info/pdf/7-8_2021/16.pdf (accessed June 25, 2024) (in Ukrainian)

7. Sereda E., Sokyрко O., & Shepylenko V. (2024). Finansovy monitorynh v systemi natsional'noyi bezpeky Ukrainy. [Financial monitoring in the national security system of Ukraine]. *Economy and society*, vol. 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-82>

8. Stratehiia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy na period do 2025 roku. Nakaz Prezydenta Ukrainy vid 11 serpnia 2021 roku № 347/2021 [Strategy of economic security of Ukraine for the period until 2025. Order of the President of Ukraine dated August 11, 2021 No. 347/2021]. Available at: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613> (accessed June 25, 2024) (in Ukrainian)